„RIDICÂND DIN POVERILE VIEŢII” INSTITUTUL PENTRU ORBI (ŞI SURDO-MUŢI) DIN CERNĂUŢI (1908–1918)

HARIETA MARECI-SABOL

“Releasing from the Burdens of Life”. The Institute for the Blind (and Deaf-Mute) in Chernivtsi (1908–1918)

(*Abstract*)[*]

Like the children's hospitals, special schools for children and young people with disabilities indicate the degree of involvement of the authorities and the welfare of the community. As for the province of Bukovina in the second half of the 19th century, the interest towards the vulnerable population and, especially, to the needy, orphaned, or handicapped children express the ideological and political stakes of the modernization. Considering that the civic consciousness was burdened with heavy guilt over the deaf-mute and blind – because that “type” of child was either studying in a Viennese school or begging and depending on charity – the provincial and local authorities were suggested to build in Chernivtsi an establishment in which the disinherited could find “the blessing of instruction and care“. This study proposes an incursion into the history of the first and only “Institute for the blind and deaf-mute” in the Austrian Bukovina, covering only the beginning period of its operation, respectively until 1919, when it was renamed and reorganized in accordance with the principles established by the Romanian state.

Keywords: blind, deaf, dumb, education, society, Chernivtsi.

Despre atitudinea unei colectivităţi faţă de cei mai vulnerabili membri ai săi s-a spus că reflectă un indicator al progresului cultural, social şi economic. De fapt, fiecare comunitate defineşte anumite forme extreme de diferenţiere drept „anomalii”, stabilind, în acelaşi timp, standardul potrivit căruia un individ poate fi considerat „cu handicap” sau „diferit”. În ceea ce priveşte istoria, ea ilustrează cel mai bine măsura în care societatea poate (sau nu poate) accepta, îngriji şi susţine persoanele cu deficienţe, în funcţie de valorile pe care cultura, religia, politicul şi condiţiile economice predominante le dictează. De-a lungul secolelor, dizabilităţile au fost, pe de o parte, privite cu aversiune şi dispreţ, iar pe de altă parte înţelese şi interpretate

[*] Traducere: Harieta Mareci-Sabol.

Analele Bucovinei, **XXVIII**, *2* (55), p. 427–452, Rădăuţi – Bucureşti, 2020

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

greşit. Puse pe seama cauzelor supranaturale, ele făceau inutil orice tratament pe care vreun medic şi l-ar fi imaginat, reprezentând, în ultimă instanţă o stigmă socială. Fizice sau intelectuale, aceste infirmităţi îi privau pe oameni de fundamentalele lor drepturi civile, iar canoanele ecleziastice îi marginalizau sau excludeau din viaţa Bisericii, situaţie contrară pasajelor-cheie din Vechiul Testament, precum cele din Exod 4:11 („Şi cine face pe om mut sau surd, cu vedere sau orb? Oare nu Eu, Domnul?") sau Levitic 19:14 („Să nu vorbeşti de rău pe un surd şi să nu pui înaintea unui orb nimic care să-l poată face să cadă, ci să te temi de Dumnezeul tău"). Şi chiar dacă de respectarea acestor reguli, legi şi porunci depindea binecuvântarea întregii ţării – surzii, muţii şi orbii fiind plasaţi alături de văduve, orfani şi nevoiaşi – pentru „vânătorii de vrăjitoare" tocmai persoanele cu dizabilităţi erau primele suspecte. Sarabanda războaielor, a plăgilor şi foametei care au răvăşit Europa trebuie să fi fost şi mai devastatoare pentru cei care nu se puteau lupta şi proteja[1].

Interogaţiile filozofice şi pietatea specifice zorilor epocii moderne au modificat, într-o oarecare măsură, atitudinea societăţii faţă de persoanele cu handicap, dar încercările au fost rare şi de mică amploare[2]. Abia către mijlocul secolului al XVIII-lea, efervescenţa intelectuală generată de ideologia Secolului Luminilor a stimulat modul raţional de a vedea sau percepe aceste dezavantaje, filantropia ajungând o modă, la fel ca şi implicarea în mişcarea pentru independenţa individului, pentru demnitate şi respect de sine. Cu alte cuvinte, procesul de „luminare a minţii" prin educaţie trebuia extins la nivelul tuturor claselor sociale, de el urmând să beneficieze şi cei care, timp de secole, fuseseră consideraţi drept „fiinţe inferioare". Până la sfârşitul anilor 1700, şcolile speciale au fost acceptate şi recunoscute ca instituţii de educaţie, iar şcolarizarea copiilor cu deficienţe s-a transformat dintr-un experiment pedagogic într-o întreprindere socială eficientă, datorită efortului conjugat al statului şi al fundaţiilor caritabile. Dedicarea şi obstinaţia unor francezi şi germani precum Charles Michel de l'Épée[3], Samuel Heinicke[4], Valentin Haüy[5] şi Louis Braille[6] au condus nu numai la întemeierea unor aşezăminte publice de educaţie pentru orbi şi surdo-muţi, ci şi la crearea unor sisteme de

[1] Margret A. Winzer, *The History of Special Education: From Isolation to Integration*, Washington, Gallaudet University Press, 1993, p. 5.

[2] Idem, „Early Developments in Special Education: Some Aspects of Enlightenment Thought", în „Remedial and Special Education", vol. 7, nr. 5, 1986, p. 48.

[3] Abatele Charles-Michel de l'Épée (1712–1789), supranumit „părintele surzilor", filantrop şi educator, a fost fondatorul primului Institut francez pentru surdo-muţi şi creatorul limbajului semnelor.

[4] Samuel Heinicke (1727–1790) a fost considerat întemeietorul educaţiei speciale pentru persoanele cu deficienţe de auz din Germania, utilizând metoda orală de instruire în şcoala sa din Leipzig.

[5] Valentin Haüy (1745–1822) a deschis prima şcoală din Franţa pentru nevăzători, introducând modalitatea de ştanţare a hârtiei în scopul reproducerii în relief a literelor din alfabet.

[6] Louis Braille (1809–1852) a fost elevul lui Valentin Haüy. A inventat şi dezvoltat alfabetul care îi poartă numele, aplicându-l diferitelor sisteme de notare, de la litere la cifre şi note muzicale. După experimentarea procedeelor specifice de citire şi scriere, el a reuşit performanţa imprimării limbajului pentru nevăzători în format faţă/verso.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

comunicare şi metode de predare-învăţare specifice: limbajul dactil, limbajul mimico-gesticular, labiolectura, alfabetul Braille. De altfel, o statistică publicată în 1896 plasa Germania pe primul loc în Europa, graţie celor 97 de institute pentru surdo-muţi, cu 6 278 de elevi şi 803 profesori, iar Franţa pe poziţia a doua, cu 70 de institute, 604 profesori şi 4 811 elevi[7].

În Monarhia Austriacă, primul institut pentru surdo-muţi a luat fiinţă la Viena, în 1779, după vizita făcută de Iosif al II-lea la şcoala fondată şi condusă de abatele de l'Épée, devenind a treia instituţie de acest fel din Europa, după cele din Paris (1769) şi Leipzig (1778). Ulterior, alte localuri similare aveau să se deschidă în Praga, Milano, Linz ori Vác (Waitzen)[8], către sfârşitul secolului al XIX-lea numărul lor ridicându-se la 25[9]. Din 1827, administraţia imperială se îngrijea de pregătirea profesorilor din institutele de surdo-muţi, aşa că modelul vienez (o combinaţie între cel francez, mimico-gestual şi cel german, oral-fonetic) a fost preluat atât de o parte dintre educatorii germani, cât şi de cei din Copenhaga, St. Petersburg, Vilnius şi Varşovia[10]. Cât priveşte institutul din Viena, el a funcţionat ca o structură caritabilă, fiind sprijinit de familia imperială, de filantropi şi de câţiva părinţi care îşi înscriseseră copiii la aceste cursuri. În 1865, pentru a suplini lipsa măsurilor de asistenţă socială, şcoala specială a contribuit, la rândul ei, la crearea unei Asociaţii de ajutorare pentru elevii nevoiaşi[11]. De fapt, Viena ajunsese în secolul al XIX-lea, cel mai important centru cultural pentru surdo-muţii din imperiul austriac, nu mai puţin de 10 cafenele şi cluburi fiindu-le destinate în exclusivitate[12].

Estimări se făceau şi în cazul nevăzătorilor, britanicul William Hanks Levy, directorul Asociaţiei de promovare a bunăstării orbilor, exprimându-şi nedumerirea în legătură cu „surpriza” de a nu găsi în Austria o astfel de statistică. Potrivit raţionamentului său, la nivelul Monarhiei Austriece, proporţia populaţiei cu deficienţe de vedere era de „aproximativ unu la o mie, deci în jur de 33 000 de oameni”[13]. Prima instituţie din imperiu adresată orbilor fusese fondată la Viena, în 1804, de către doctorul Klein, cel care a şi condus-o timp de aproape o jumătate de secol. Cu toate că „rezultatele practice” ale directoratului său nu depăşeau aşteptările confraţilor europeni, nimeni nu-i putea contesta „eforturile neîntrerupte pentru

[7] Gheoghe Moldovan, *Istoria învăţământului bănăţean pentru surdomuţi*, Timişoara, Editura Eurostampa, 2010, p. 4.

[8] James Bell, *A System of Geography, Popular and Scientific, Or, A Physical, Political, and Statistical Account of the World and Its Various Divisions*, vol. 1, 2nd edition, London, Fullarton and Company, 1847, p. 421.

[9] Gheoghe Moldovan, *op. cit.* p. 4.

[10] Franz Dotter, Ingeborn Okorn, „Austria's Hidden Conflict”, în Leila Frances Monaghan, Karen Nakamura, Constanze Schmaling, Graham H. Turner, *Many Ways to be Deaf: International Variation in Deaf Communities*, Washington, Gallaudet University Press, 2003, pp. 49–50.

[11] *Ibidem*, p. 50.

[12] *Ibidem*.

[13] W. Hanks Levy, *Blindness and the blind: or, A treatise on the science of typhlology*, London, Chapman and Hall, 1872, p. 389.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

binele celor aflaţi în grija sa”. Din perspectiva educatorului şi activistului Levy, în spaţiul german se manifesta cu predilecţie interesul pentru latura teoretică a problematicii sociale, economice şi medicale a nevăzătorilor, lăsând în plan secund aspectele „utilitariste”. Aşa se explica şi apariţia relativ târzie a „tipăriturilor în relief” (1831) şi aceasta numai după intervenţia „stimulatoare” a statului[14]. Şi tot în prima jumătate a secolului al XIX-lea au fost deschise şcolile pentru orbi din Praga, Linz şi Brunn în care, pe lângă metodele de predare devenite „generale”, pentru studiul „istoriei naturale” se utilizau reprezentări în relief ale animalelor care, deşi originale, ele erau „de puţin folos”, căci – continua Levy – elevii se puteau folosi la fel de bine de animalele împăiate. Cât despre viitorul tinerilor care frecventau institutele pentru nevăzători, acesta era asigurat prin cultivarea aptitudinilor manuale (confecţionarea periilor, a coşurilor din papură, nuiele, paie sau a încălţămintei din pâslă) şi muzicale (folosirea vocii sau a unui instrument muzical)[15]. Pe baza legislaţiei[16] şi beneficiind de susţinere din partea statului, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, şcolile speciale din întregul imperiu au educat un număr de elevi cuprins între 300 şi 400[17].

În pofida acestor progrese evidente, într-o analiză publicată în 1892, în „Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung”, Ferdinand Schmid atrăgea atenţia asupra politicii fiscale practicate de Viena, ale cărei consecinţe obstrucţiona evoluţia institutelor de învăţământ pentru copiii cu deficienţe mentale, de vedere, vorbire şi auz. Transferul obligaţiei de a le întreţine („în mare parte, foarte costisitor”) în seama autorităţilor provinciale era, de fapt, dovada că Austria nu mai reuşea să ţină pasul nici cu nevoile crescânde ale supuşilor săi şi nici cu ritmul statelor europene care evoluaseră în domeniu[18]. În cele 17 unităţi de educaţie pentru surdo-muţi erau şcolarizaţi 1 543 de elevi, deşi alte 10 866 de persoane (copii şi tineri cu vârste cuprinse între 5 şi 20 de ani) apăreau în rapoartele şi statisticile medicale ca având aceleaşi dizabilităţi. De cele mai multe ori, statul întârzia să acorde subvenţii învăţământului special, decalând fie plata salariilor pentru profesori, fie acoperirea cheltuielilor administrative. Se anula, aşadar, „zelul acestora pentru extinderea progresivă a sistemului”, fiind pusă „sub semnul

[14] *Ibidem*, p. 390.

[15] Compozitoarea, pianista şi interpreta nevăzătoare Maria Teresa von Paradies (1759–1824), care s-a făcut remarcată în cercurile muzicale vieneze, a contribuit la sporirea interesului pentru educarea persoanelor cu deficienţe de vedere într-un mediu instituţionalizat.

[16] De exemplu, Decretul ministerial nr. 6464, din 6 iulie 1881, referitor la instruirea şi educarea copiilor orbi şi surdo-muţi în şcolile elementare. Cf. *Handbuch der Reichgesetze und der Ministerialverordnungen über das Volksschulwesen Nr. 357, Ministerialerlass vom 6. Juli 1881, Z 6464 betr. den Unterricht und die Erziehung blinder und taubstummer Kinder and den Volksschulen*, Wien, 1911, pp. 205–254.

[17] W. Hanks Levy, *op. cit.*

[18] Ferdinand Schmid, „Kritische Streiflichter auf die Finanzgebarung d. österr. Unterrichtsanstalten”, în „Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung”, Prag – Wien – Leipzig, 1896, V Band, 2 Heft, p. 252.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

întrebării dezvoltarea sa ulterioară”[19]. În cazul nevăzătorilor, situaţia era mai gravă; în 1892 erau opt centre şi doar 795 de elevi, chiar dacă alte 1 812 persoane ar fi putut beneficia de educaţie. Şi dacă în capitala imperiului funcţiona un institut-model, iar în oraşe din Austria Superioară, Stiria, Boemia, Moravia şi Galiţia se putea găsi cel puţin un aşezământ privat, celelalte provincii erau lipsite de asemenea instituţii de învăţământ.

Ca şi în cazul spitalelor pentru copii, prezenţa şcolilor speciale indica, deopotrivă, gradul de implicare al autorităţilor şi cel de bunăstare a comunităţii. Pentru Bucovina celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea, interesul faţă de populaţia vulnerabilă şi, mai ales, faţă de copiii nevoiaşi, orfani, sau cu handicapuri exprima mizele ideologice şi politice ale modernizării. Dar nu rostul unor instituţii de asistenţă socială era subiectul interogaţiilor, ci destinaţia localului ce urma a fi deschis şi a cărui prioritate trebuia justificată. În 1853, deşi autorităţile capitalei Cernăuţi stabileau o suprafaţă de 6 810 metri pătraţi drept teren pe care să se ridice un institut pentru nevăzători, decizia a fost anulată, iar lotul vândut cu 36 000 de coroane în scopul construii unui azil pentru bolnavii cu tulburări mintale[20]. Aceeaşi întrebare legată de oportunitatea înfiinţării unui centru de educaţie pentru surdo-muţi sau orbi o ridica, în 1895, doctorul şi consilierul pe probleme de sănătate Wladimir Zaloziecki. În opinia sa, cele „88 persoane de sex masculin şi 58 de sex feminin, cu vârste cuprinse între 5 şi 15 ani” reprezentau un „număr suficient pentru funcţionarea institutului”, o atenţie deosebită abordându-li-se copiilor din mediul rural (care formau şi majoritatea), date fiind condiţiile lor socio-economice. Afirmaţia conform căreia „părinţii copiilor de la oraş sunt, de cele mai multe ori, în stare să îi trimită la un institut dintr-alt oraş, ceea ce nu e cazul cu populaţia noastră rurală” avea un oarecare temei, dar pentru redacţia ziarului „Bukowinaer Post” nu era şi suficientă, şcoala trebuind să-i educe, în egală măsură, pe toţi copiii surdo-muţi din Bucovina**.** Acelaşi raţionament se aplica în cazul „institutului pentru orbi”; pentru că cei mai mulţi nevăzători aparţineau lumii satului, „iar un orb nu poate fi muncitor agricol”, în absenţa educaţiei adecvate, „bieţii nefericiţi” îşi asigurau traiul cerşind. Nici numărul relativ mic al copiilor şi tinerilor cu probleme de vedere (32 dintr-un total de 383 de persoane) nu trebuia să fie impediment, în condiţiile în care în unele şcoli din Austria erau înscrişi numai 10 elevi. Adevăratul motiv îl reprezenta suma de 150 000 de florini alocată fondării unui aşezământ caritabil în onoarea împăratului, la aniversarea a 50 de ani de la urcarea sa pe tron. Deşi insuficienţi pentru a construi şi sprijini (pentru început) o asemenea şcoală, banii puteau fi folosiţi la ridicarea unui azil pentru bolnavii în stadiu terminal, care „din cauza înfăţişării”, a „condiţiei lor dezagreabile” şi a suferinţelor trăiau „o cumplită agonie”[21].

[19] *Ibidem*, p. 254.

[20] „Lokal- und Provinznachrichten. Blinden- und Taubstummenfürsorge-Verein in der Bukowina”, în „Czernowitzer Tagblatt”, anul V, nr. 1343, 3. August 1907, p. 3.

[21] „Welche Wohlthätigleitsinstitution ist dermalen in der Bukowina am nothwendigsten?”, în „Bukowinaer Post”, nr. 316, 5. Dezember 1895, p. 4.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

Se pare că niciuna dintre propunerile doctorului Zaloziecki nu a fost agreată de parlamentarii bucovineni, nevoia unui institut pentru copiii cu deficienţe revenind în atenţia presei şi în anii următori. În 1896, de exemplu, în numărul din 23 februarie al aceluiaşi cotidian cernăuţean se menţiona că, „în 1892, Bucovina avea 380 de nevăzători, dar niciun institut pentru orbi şi numai cei înstăriţi îşi permit să plătească un asemenea loc într-o altă ţară a coroanei austriece. Oricum, în majoritate sunt săraci şi, de cele mai multe ori, oamenii îi privesc ca pe nişte cerşetori. Din 380 de orbi, 219 sunt bărbaţi, iar 161 sunt femei; 60 s-au născut orbi, iar 320 şi-au pierdut vederea după naştere. Sunt 59 de nevăzători la 100 000 [de] locuitori. Vom fi acuzaţi că cerem prea mult deodată. Ştim asta foarte bine, dar demersul nostru îşi doreşte să arate cât de multe sunt de făcut în domeniul umanitar şi cât de puţine s-au întreprins până acum. Poate că aceste rânduri vor influenţa decizia de a întemeia unul dintre aceste două institute deoarece, din mulţimea de oropsiţi, surdo-muţii şi nevăzătorii sunt, probabil, cei mai nefericiţi”[22]. De altfel, era grăitor însuşi clasamentul întocmit de doctorul Viktor Gehrmann cu referire la populaţia nevăzătoare din provinciile imperiului austriac[23].

Provincia	**Din 100 de persoane nevăzătoare**		**Nr. nevăzători raportaţi la 10 000 de persoane**			
	Bărbaţi		**Bărbaţi**		**Femei**	
	1880	**1890**	**1880**	**1890**	**1880**	**1890**
Austria Inferioară	50,4	49,2	7,6	7,3	7,3	7,2
Austria Superioară	51,5	50,4	11,6	9,7	10,6	9,4
Salzburg	51,9	58,0	15,6	10,6	14,1	7,5
Ştiria	49,5	48,4	9,9	8,1	9,7	8,5
Carintia	46,6	50,0	12,5	11,5	13,6	11,0
Craina	51,7	54,7	8,4	10,0	7,2	7,5
Triest	59,5	65,7	9,3	9,1	6,1	4,4
Gorizia şi Gradisca	56,0	57,5	10,5	7,9	8,4	6,0
Istria	61,6	56,6	10,7	9,4	7,2	7,8
Tirol	55,6	58,2	10,9	10,7	8,5	7,4
Vorarlberg	53,2	61,8	9,6	7,4	8,0	4,4
Boemia	51,3	51,0	9,6	8,4	8,5	7,5
Moravia	47,6	48,2	9,5	8,8	9,6	8,6
Silezia	49,9	49,0	8,9	7,6	8,1	7,3
Galiţia	56,1	54,5	10,0	8,5	7,6	6,9
Bucovina	63,0	59,5	9,9	8,5	5,8	5,8
Dalmaţia	63,5	62,2	14,1	13,6	8,2	8,4
Total	**52,9**	**52,4**	**9,8**	**8,6**	**8,4**	**7,5**

În Raportul de activitate a Comitetului Ţării pe anul 1902 se făcea referire la decizia din 5 mai 1900 prin care „înaltul Parlament” îi cerea să se preocupe de

[22] „Etwas von den Blinden”, în „Bukowinaer Post”, nr. 348, 23. Februar 1896, p. 5.

[23] Viktor Gehrmann, „Die Blinden und Taubstummen in Osterreich am Ende des Jahres 1910”, în „Statistische Monatsschrift”, 1919, p. 20.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

copiii cu probleme de sănătate, neglijaţi şi abandonaţi şi, mai ales, să se pronunţe în chestiunea înfiinţării unor aşezăminte speciale pentru aceştia[24]. Nu era o noutate, căci Legea din 18 Martie 1888 privitoare la „organizaţiunea serviciului sanitar în comunele ducatului Bucovina” prevedea ca doctorul comunal „să ţie în evidenţă copii găsiţi, ce nu sunt alocaţi în institutele publice, surdo-muţii, orbii, infirmii, alienaţii şi cretinii districtului sanitar după prescriptele în vigoare”, supraveghind „îngrijirea copiilor ce se află la mame străine în districtul său sanitar, a copiilor găsiţi, a surdo-muţilor, a orbilor, alienaţilor, cretinilor şi infirmilor” şi informând „comuna sau districtul dominical”, „căpitanatul” sau „judecătoria districtuală competentă” despre eventualele „neglijenţe în paguba sănătăţii”[25]. Medicii practicieni şi referenţii sanitari ai Bucovinei ştiau că toate aceste handicapuri aveau, printre „marile cauze”, ereditatea morbidă, sărăcia şi bolile infecţioase precum variola, scarlatina, rujeola sau tifosul[26].

Prin Decretul 21187, emis de Ministerul Culturii şi Educaţiei, consiliilor şcolare şi directorilor de şcoală li se cerea să comunice, anual, numărul surdo-muţilor şi nevăzătorilor de vârstă şcolară şi să-i informeze pe părinţii acestora în legătură cu posibilitatea instruirii lor în instituţii speciale care funcţionau pe teritoriul întregului imperiu. Profesorii obişnuiţi cu metodele specifice de predare trebuiau să se implice mai mult în viaţa comunităţii, consiliind familiile celor cu dizabilităţi şi cadrele didactice în vederea trimiterii copiilor la şcoală[27]. În acord cu acest document, Comitetul Ţării a informat Consiliul Şcolar al Ţării, pasându-i responsabilitatea acordării unei „atenţii sporite persoanelor surdo-mute şi nevăzătoare, pentru a le face viaţa mai uşoară şi a le da posibilitatea de a evolua aşa încât să nu fie o povară pentru ceilalţi”.

În 1906, Bucovina dobândise „trista reputaţie” de a fi „singura provincie din Austria fără vreun institut public sau privat pentru surdo-muţi şi nevăzători”[28], deşi în 1900 apăreau în evidenţe 627 de surdo-muţi şi 449 de orbi, în 1901 – 597 de surdo-muţi şi 427 de orbi[29]. În funcţie de grupa de vârstă şi de rezidenţă, cei 624 de surdo-muţi şi 394 de orbi erau repartizaţi în modul următor[30]:

[24] „Vorsorge für schwachsinnige Kinder”, în „Bukowinaer Rundschau”, anul XXII, nr. 4370, 16. Dezember 1903, p. 1.

[25] Eugen Simiginowicz, *Manualul Administraţiunii comunale pentru Ducatul Bucovinei pentru usul membrilor representanţelor comunale şi al secretarilor comunali*, Cernăuţi, Societatea tipografică bucovineană, 1902, p. 135.

[26] M. Berkun, „Zur Errichtung des Taubstummen-Institutes”, în „Czernowitzer Tagblatt”, anul V, nr. 1391, 29. September 1907, p. 1.

[27] „Taubstummen und Blindenfürsorge”, în „Bukowinaer Post”, anul XIII, nr. 1916, 13. Mai 1906, p. 2.

[28] „Die VI. Bukow. Landeslehrerkonferenz”, în „(Neue) Freie Lehrer-Zeitung”, anul VII, nr. 35, 7. September 1907, p. 3.

[29] „Taubstummen und Blindenfürsorge”, în „Bukowinaer Post”, anul XIII, nr. 1916, 13. Mai 1906, p. 2.

[30] M. Berkun, *op. cit.*, p. 2.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

District	Persoane surdo-mute în grupa de vârstă										Total		
	1–5 ani		5–10 ani		10–15 ani		15–20 ani		peste 20 de ani				
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	Total
Cernăuţi-oraş	1	–	–	–	–	1	6	–	9	5	16	6	22
Cernăuţi	–	–	1	2	3	5	5	3	28	17	37	27	64
Gura-Humorului	1	2	6	5	2	5	2	4	42	13	53	29	82
Câmpulung	–	–	–	–	4	3	5	5	42	25	51	33	84
Coţmani	–	–	2	2	2	8	11	6	9	6	24	22	46
Rădăuţi	–	–	3	2	2	4	2	5	56	30	63	41	104
Siret	2	1	3	3	4	3	2	3	26	16	37	26	63
Storojineţ	–	–	1	1	2	2	3	–	12	9	18	12	30
Suceava	2	1	2	2	3	1	1	3	25	16	33	23	56
Vijniţa	–	–	3	3	6	3	9	9	23	17	41	32	73
Total	**6**	**4**	**21**	**20**	**28**	**35**	**46**	**38**	**272**	**154**	**373**	**251**	**624**

District	Total			Surdo-muţi cu deficienţa dobândită					
				la naştere			după naştere		
	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total
Cernăuţi-oraş	16	6	22	10	1	11	6	5	11
Cernăuţi	37	27	64	30	21	51	7	6	13
Gura-Humorului	53	29	82	49	27	76	4	2	6
Câmpulung	51	33	84	48	32	80	3	1	4
Coţmani	24	22	46	21	17	38	3	5	8
Rădăuţi	63	41	104	49	31	80	14	10	24
Siret	37	26	63	29	24	53	8	2	10
Storojineţ	18	12	30	16	10	26	2	2	4
Suceava	33	23	56	26	18	44	7	5	12
Vijniţa	41	32	73	28	26	54	13	6	19
Total	**373**	**251**	**624**	**306**	**207**	**513**	**67**	**44**	**111**

District	Persoane nevăzătoare în grupa de vârstă										Total		
	1-5 ani		5–10 ani		10–15 ani		15–20 ani		peste 20 de ani				
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	Total
Cernăuţi-oraş	–	–	–	–	–	–	1	–	10	10	11	10	21
Cernăuţi	–	1	–	1	1	2	4	–	27	19	32	23	55
Gura-Humorului	–	–	–	–	–	–	–	1	12	8	12	9	21
Câmpulung	–	–	–	–	2	1	–	–	13	16	15	17	32
Coţmani	1	1	–	-	2	2	1	2	20	32	24	37	61
Rădăuţi	–	–	1	1	1	1	1	1	38	16	41	19	60
Siret	–	–	–	1	–	1	–	–	15	12	15	14	29
Storojineţ	–	–	–	–	–	–	2	1	19	7	21	8	29
Suceava	–	–	–	–	–	–	–	–	17	13	17	13	30
Vijniţa	–	–	2	1	2	2	–	3	27	19	31	25	56
Total	**1**	**2**	**3**	**4**	**8**	**9**	**9**	**8**	**198**	**152**	**219**	**175**	**394**

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

Recensământul din 1905 indica, pentru Bucovina, 662 de persoane surdo-mute şi 417 nevăzătoare, dintre acestea 126, respectiv 41 fiind copii de vârstă şcolară[31]:

District	Copii surdo-muţi		Copii orbi	
	Băieţi	**Fete**	**Băieţi**	**Fete**
Cernăuţi-oraş	6	10	1	3
Cernăuţi	12	7	1	3
Gura-Humorului	2	3	1	–
Câmpulung	7	4	4	2
Coţmani	3	5	3	5
Rădăuţi	11	10	2	3
Siret	3	1	–	–
Storojineţ	4	1	1	–
Suceava	8	4	5	1
Vaşcăuţi	5	2	–	2
Vijniţa	8	6	1	1
Zastavna	2	2	1	1
Total	**71**	**55**	**20**	**21**

Cum „conştiinţa civică se împovăra cu greaua vină faţă de surdo-muţi şi nevăzători” – căci copilul surdo-mut sau orb fie studia la Viena, fie ajungea la mila publică – autorităţilor provinciale şi celor din Cernăuţi li se sugerau diferite soluţii, inclusiv transferul fondurilor pentru monumentul dedicat împărătesei Elisabeta către o investiţie mai mare: un institut care să poarte numele acesteia şi unde dezmoşteniţii soartei să afle „binecuvântarea instrucţiei şi îngrijirii”[32]. În ceea ce priveşte corpul profesoral, formarea, perfecţionarea şi întreţinerea sa urmau a fi făcute pe cheltuiala statului[33].

La 16 martie 1907, la Cernăuţi lua fiinţă Asociaţia de îngrijire a orbilor şi surzilor din Bucovina, sub patronajul căreia avea să se deschidă şi o şcoală specială. Nu era doar o organizaţie caritabilă – cu toate că obiectivele sale se puteau mai uşor atinge prin apelul la componenta „umanitară”, „emoţională” şi „creştinească” a populaţiei – ci şi forma (regională) de manifestare a unui activism declanşat în anii 1880 şi care viza schimbarea modului în care comunitatea privea persoanele cu dizabilităţi. Iniţiativa constituirii Asociaţiei aparţinea unui grup de politicieni bucovineni, avându-l în frunte pe guvernatorul Oktavian Regner von Bleyleben care, la începutul lui martie 1907 primise titlul de „cetăţean de onoare al Cernăuţilor”, în semn de apreciere pentru „măreaţa sa contribuţie la înflorirea

[31] „Blinden- und Taubstummenfürsorge-Verein in der Bukowina”, în „Czernowitzer Tagblatt”, anul V, nr. 1343, 3 August 1907, p. 3.

[32] „Taubstummen- und Blindenfürsorge”, în „Bukowinaer Post”, anul XIII, nr. 1916, 13. Mai 1906, p. 2.

[33] „Die VI. Landeslehrerkonferenz in Czernowitz”, în „Bukowiner Schule”, anul IV, Heft 3, 1907, p. 157.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

oraşului". Acordarea distincţiei, „pe cât de consistentă, pe atât de rară", i-a oferit înaltului demnitar prilejul de a-i propune primarului să folosească premiul de 1 000 de coroane în scopul construirii unei şcoli pentru nevăzători[34]. Momentul nu putea fi unul mai nimerit decât aniversarea a 60 de ani de la urcarea pe tron a împăratului Franz Iosef, căci dovada devotamentului faţă de Coroană şi a împărtăşirii idealurilor sale umaniste se reflecta cel mai bine în interesul şi afecţiunea arătate celor suferinzi şi nevoiaşi.

Marcând importanţa evenimentului, periodicul „(Neue) Freie Lehrer-Zeitung" amintea despre modul în care, cu un „entuziasm înălţător, figurile reprezentative ale ţării, cărora li s-a solicitat sprijinul, au promis să facă tot posibilul pentru deschiderea institutului". Asociaţia reprezenta un prim pas către demararea lucrărilor de construcţie sau „o etapă de pregătire", urmând ca, după inaugurare, să se ocupe, pe termen lung, de întreţinerea clădirii. Şi pentru ca proiectul să se materializeze într-un timp relativ scurt, întregii populaţii a Bucovinei i s-a cerut să îşi „exprime spiritul patriotic şi civic" şi admiraţia pentru monarh, adică să plătească o taxă anuală în cuantum de două coroane[35]. Declaraţiile de aderare la Asociaţie erau adresate Prezidiului Guvernului de Stat, iar calitatea de membru, membru fondator sau membru în consiliul de conducere atrăgea după sine obligaţia de a participa cu sume cuprinse între 2 şi 200 de coroane[36]; acestora li se adăugau donaţiile, aşa cum s-a întâmplat în cazul Ignatz Milch când, după decesul industriaşului bucovinean, 1 000 de coroane intrau în fondul Institutului pentru orbi şi surdo-muţi din Cernăuţi[37]. Cu unanimitate a fost votată şi „generoasa sugestie" a guvernatorului, adresată Casei de Economii a Bucovinei de a contribui cu 200 000 de coroane la construirea aceleiaşi şcoli[38].

Din consiliul de administraţie al Asociaţiei făceau parte, alături de guvernatorul von Bleyleben (care era şi „principalul curator"), personalităţile „potrivite pentru a iniţia şi a desfăşura toate demersurile, în timp util, astfel încât la 2 decembrie 1908 Institutul să poată fi servi nobilelor ţeluri". Era vorba de primarul oraşului Cernăuţi, baronul Felix Brewer von Fürth; viceprimarii Balmosch şi Weißelberger; consilierul aulic Moritz Barleon; preşedintele Tribunalului, Kajetan Klar; preşedintele Camerei

[34] Wilhelm Rosenstrauch, „Ein Appell an die Bukowinaer Landtagsabgeordneten", în „Bukowinaer Post", anul XIV, nr. 2129, 29. September 1907, p. 2.

[35] „Gründung einer Blinden- und Taubstummenanstalt in der Bukowina", în „(Neue) Freie Lehrer-Zeitung", anul VII, nr. 16, 20 April 1907, p. 5.

[36] „Blinden- und Taubstummen-Fürsorge-Verein", în „Czernowitzer Tagblatt", anul V, nr. 1821, 18 Mai 1907, pp. 3–4. Potrivit presei cernăuţene, guvernatorul von Bleyleben donase, încă de la început, 500 de coroane, încercând să fie „un bun exemplu şi un model de urmat" pentru ca institutul să fie construit în cel mai scurt timp. Cf. „Blinden- und Taubstummenfürsorge-Verein in der Bukowina", în „Czernowitzer Tagblatt", anul V, nr. 1343, 3 August 1907, p. 3.

[37] „Spenden anlatzlich des Todes Ignatz Milch", în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung", nr. 1010, 26. Mai 1907, p. 5.

[38] „Blinden- und Taubstummen-Fürsorgeverein", în „Bukowinaer-Volks-Zeitung", anul I, nr. 82, 14. Juni 1907, p. 2.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

de Comerţ, Friedrich Langenhan; preşedintele Băncii Ţării, Florea Lupu; secretarul Universităţii, Anton Norst; consilierul guvernamental Wladimir Philipowicz şi doctorul primar Prokopowicz; mitropolitul Vladimir de Repta şi parohul catolic Josef Schmidt; deputatul Smal-Stocki; preşedintele comunităţii evreieşti din Cernăuţi, Benno Straucher; consilierul directorului Casei de Economii, Stroner şi cel al Domeniilor, Ullman; oftalmologul dr. Swierzcho; fostul guvernator al Bucovinei, Alexandru Wassilko de Serecki; profesorul şi deputatul Wolczynski; directorul Oficiului de Stat, consilierul guvernamental Zachar. În calitate de consilieri erau cooptaţi referentul sanitar al Bucovinei, doctorul Kluczenko; inginerul guvernului, Finkelstein şi profesorul de practică Johann Boszniag. În cadrul primei şedinţe, ţinute la 16 iunie 1907, după o „dezbatere aprinsă şi îndelungată”, s-au creat trei comisii; prima – însărcinată cu stabilirea „programului de construire a institutului” – era compusă din Fürth (preşedinte), Kluczenko (vicepreşedinte), Finkelstein, Langenhan, Philipowicz, Smal-Stocki şi Swierzcho; cea de-a doua – având rolul de a stabili cadrul de funcţionare a imobilului – îi cuprindea pe Schmid (preşedinte), Balmosch (vicepreşedinte), Barleon, Boszniag, Philipowicz, Prokopowicz şi Ullmann; a treia comisie, de „organizare”, era condusă Klar (preşedinte) şi Zachar (vicepreşedinte) şi îi reunea pe Fekete, Lupu, Norst, Weißelberger şi Wolczynski.

În mai puţin de patru luni, Asociaţia îşi sporea capitalul, câţiva dintre susţinătorii proiectului donând câte 1 000 de coroane, 50 de persoane oferind câte 200 de coroane, iar alţi 700 de membri sume care porneau de la minimum 2 coroane[39]. Cu alte cuvinte, era o reacţie (pentru unii firească, iar pentru alţii surprinzătoare) la apelul adresat populaţiei provinciei încă din vara anului 1907: „Cine nu ar ajuta la ridicarea vălului nopţii veşnice, lăsând o lumină prietenoasă să pătrundă în întunericul pustiu al unor suflete nefericite? Credem că niciunul dintre supuşii Coroanei, indiferent de naţionalitate sau confesiune, nu ar trebui să se eschiveze de la o asemenea îndatorire de onoare. Nu este însăşi nenorocirea o oroare fără de naţionalitate şi confesiune?! Altminterea, membrii din aproape toate comunităţile naţionale şi religioase ale ţării noastre s-au pus în slujba acestei cauze; dar acest lucru nu este îndeajuns. Mai degrabă vrem să sperăm că toţi membrii tuturor naţiunilor şi denominaţiilor vor servi acestei cauze extrem de umanitare; pentru că toată lumea va trebui să admită că unul dintre cele mai nobile eforturi ale milosteniei umane este preocuparea faţă de aceşti nefericiţi şi încercarea de a suplini prin instrucţie şi educaţie ceea ce Dumnezeu le-a hărăzit”[40].

Cu toate că „ţara” avea mijloacele prin care putea dispune construirea şcolilor pentru copiii cu deficienţe şi angajarea unor cadre didactice specializate, „lăsată să rezolve singură problemele acestora”, devenise „pentru unii, tată şi mamă, iar pentru

[39] „Blinden- und Taubstummenfürsorge-Verein in der Bukowina”, în „Czernowitzer Tagblatt”, anul V, nr. 1343, 3. August 1907, p. 3.

[40] *Ibidem*.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

alţii tată-vitreg şi mamă-vitregă”[41]. În timp ce prevenirea bolilor şi a urmărilor lor ţinea, în mare măsură, de fiecare individ în parte, vina „imperfecţiunilor sociale” şi a condiţiilor de viaţă şi muncă trebuia asumată de „ţară”. Dar şi aceste „păcate” puteau fi iertate dacă „ţara” înţelegea să se îngrijească de cetăţenii săi vulnerabili, cu atât mai mult cu cât „umanitatea şi justiţia cereau ca orbii, surzii şi muţii să nu fie lăsaţi în starea lor deplorabilă”; şi chiar dacă soarta nu le putea fi „schimbată de vreo mână omenească”, situaţia lor materială se putea îmbunătăţi, redându-li-se astfel demnitatea. „Înalt preasfinţitului Părinte, cel mai venerabil Arhiepiscop şi Mitropolit al Bucovinei” i se solicita ca, printr-o circulară adresată clerului ortodox, „să conştientizeze importanţa îngrijirii orbilor şi surdo-muţilor”, reamintind că, potrivit raportărilor medicale făcute în Bucovina anului 1900, din totalul nevăzătorilor, 77,1% aparţineau Bisericii greco-orientale. Căpitanii de district, profesorii, medicii şi „toate celelalte autorităţi” îşi puteau „face partea, cu cinste”, folosind orice oportunitate („în biserică, de la amvon, la nunţi, botezuri şi înmormântări”) pentru a-i convinge pe oameni de „nevoia imperioasă de a înfiinţa instituţii pentru nevăzători şi surdo-muţi şi de a-i trimite pe aceştia la şcoală. [...] Printr-o propagandă adecvată şi prin bunăvoinţa acestor factori care sunt chemaţi să înveţe, să instruiască, să educe, să conducă, să îndrume, să sfătuiască poporul – şi nu vrem să ne îndoim de asta – până şi cele mai sărace familii din comunitate au devenit membrii ai Asociaţiei prin contribuţia lor anuală de 217 (coroane). Dumnezeul luminii şi al iubirii îi va binecuvânta pentru aceasta”. De asemenea, se propunea organizarea unor colecte în cadrul sau după terminarea liturghiei şi confecţionarea unor casete sau cutii plasate în incintele aşezămintelor de cult, ale şcolilor, instituţiilor publice, băncilor şi caselor de avocatură. [...] Picăturile formează marea”[42].

În definitiv, schimbarea atitudinii comunităţii faţă de aceste persoane şi „sacrificiul pe altarul celei mai pure iubiri umane” erau „în beneficiul ambelor părţi” şi în onoarea „slăvitului împărat”. Ani la rând, până la izbucnirea Marelui Război, în paginile cotidienelor cernăuţene au fost menţionate numele celor care au alimentat fondurile Asociaţiei pentru nevăzători şi surdo-muţi din Bucovina, de la primari ori funcţionari în instituţiile statului, la medici, farmacişti, avocaţi, judecători, ofiţeri, profesori şi clerici (preoţi, pastori, rabini), de la silvicultori la mari proprietari funciari, industriaşi şi proprietari de prăvălii; li s-au alăturat membrii unor trupe de teatru de amatori, coruri şi organizaţii precum cea a veteranilor din Bucovina. De altfel, orice aniversare sau realizare în plan personal putea fi asociată campaniei de ajutorare a persoanelor cu dizabilităţi, familia comerciantului Jakob şi Anna Töpper dăruind 50 de coroane cu prilejul împlinirii a 25 de ani de căsătorie[43].

[41] *Ibidem*.
[42] *Ibidem*.
[43] „Dem Blinden- und Taubstummen Fürsorgeverein”, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, nr. 1215, 30 Januar 1908, p. 5.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

Pentru că în toamna anului 1907 exista o oarecare nedumerire legată de profilul institutului şi potenţialii şcolari, Wilhelm Rosenstrauch, din Vatra Dornei, s-a adresat parlamentarilor bucovineni, cerând garanţii pentru deficienţii de auz şi vorbire[44]. Performanţele acestora – scria el – se datorau normelor obligatorii pe care o şcoală trebuia să le respecte chiar şi atunci când finanţarea cădea în sarcina populaţiei şi nu în cea a statului. Pentru că şcolile speciale erau şi cele mai costisitoare „instituţii de asistenţă”, susţinătorii lor mergeau „fără încetare, pe căile nobilelor învăţături ale Mântuitorului ale cărui minuni cu vindecarea surzilor şi dezlegarea vorbirii sunt alese ca subiect de predică”. Intenţia oficialităţilor bucovinene de a ridica un Institut pentru orbi era lăudabilă, dar, în egală măsură, „a provocat durere în rândul surzilor şi muţilor: surdul şi mutul ar trebui uitaţi în aceste ocazii?! Preferinţa faţă de orbi se justifică. Iar surzii şi muţii nu vor să-şi bată joc de orbi!”.

Făcând referire la mărturisirea guvernatorului von Bleyleben (cum că, în călătoriile sale prin Bucovina, „găsise pretutindeni cerşetori orbi, neputincioşi şi fără căpătâi, pentru care viaţa însemna martiriul până la mormânt”), Rosenstrauch se întreba dacă nu cumva oficialităţile acordau mai multă atenţie orbilor, crezând că surdo-muţii îşi puteau asigura, mai facil, traiul zilnic. Aceleaşi autorităţi trecuseră cu vederea succesul unor profesori precum Michael Kuszniriuk[45] (directorul centrului de pregătire a profesorilor din Cernăuţi) şi Johann Boszniag[46] (absolvent al unui institut cu profil pedagogic, din Viena) şi interesul acestora pentru o şcoală a surdo-muţilor; nu numai că planul lor a fost ignorat, dar „unii profesori din şcolile elementare şi-au bătut joc de el”. Însuşi autorul amintitului text a încercat să-i convingă pe membrii Dietei Bucovinei „verbal şi în scris, de necesitatea inevitabilă a creării unei şcoli pentru surzi şi muţi”, dar răspunsurile primite au fost „puţin diferite unele de altele: 1. De ce vii la mine? De ce ar trebui să-mi pese?; 2. De ce au surdo-muţii nevoie de educaţie? Şi-apoi, Dieta nu are bani pentru ei; 3. Nu am timp să vorbim; 4. Mai întâi trebuie majorate salariile profesorilor, apoi Parlamentul se va ocupa de crearea unor aşezăminte de asistenţă socială; dar finanţele statului sunt teribil de sărace, aşa încât nu se poate vorbi de sprijinirea educaţiei surdo-muţilor”[47]. Cu alte cuvinte, dacă în Bucovina începutului de secol XX nu existau centre de îngrijire şi educare a acestor persoane, iar surzii şi muţii erau priviţi ca „povară” şi „spaimă pentru siguranţa vieţii şi proprietăţii”, vina şi responsabilitatea nu aparţineau altcuiva decât statului şi societăţii. Dacă şi membrii consiliului desemnat să se ocupe de construirea Institutului pentru copiii

[44] Wilhelm Rosenstrauch, *op.cit.*

[45] În diferite documente, numele său apare caligrafiat Kushniriuc sau Cuşniriuc.

[46] În alte texte, numele apare drept Boşniag sau Boşneag. În 1887, în cadrul unor prelegeri ţinute la Adunarea Preoţilor din Bucovina, profesorul Ioan Boşneag pleda pentru înfiinţarea, la Cernăuţi, a unui Institut pentru orbi. Cf. George Halarevici, „Public Welfare, Education and Instruction of the Blind in Roumania”, în „… And There was Light”, American Braille Press Inc, vol. 7, nr. 25, June 1939, p. 2.

[47] *Ibidem*.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

cu deficienţe se pronunţaseră, „în termeni călduroşi”, în favoarea nevăzătorilor, ce se întâmpla cu cei „200 de surzi de vârstă şcolară”, lipsiţi de posibilitatea de a fi educaţi în străinătate? Pentru Rosenstrauch, singura soluţie era direcţionarea a jumătate din suma oferită de Casa de Economii a Bucovinei către o şcoală pentru orbi, iar cealaltă jumătate către o şcoală pentru surdo-muţi[48].

În sprijinul aceleiaşi propuneri a venit şi mesajul profesorului vienez M. Berkun, căruia „redactorul” publicaţiei „Czernowitzer Tagblatt” îi solicitase „un articol despre organizarea adecvată a Institutului pentru surdo-muţii din Bucovina, în conformitate cu cerinţele moderne”. Cei 17 ani petrecuţi ca pedagog în şcoala din capitala imperiului şi experienţa dobândită în timpul călătoriilor întreprinse în scopul perfecţionării profesionale îl făceau să considere Institutul „o certă nevoie pentru Bucovina”. Fără a nega importanţa unui aşezământ în care nevăzătorii să fie educaţi şi pregătiţi practic, el credea că deschiderea centrului pentru deficienţii de vorbire şi auz era mult mai oportună, pe de o parte datorită numărului mai mare de potenţiali elevi (100 de copii surdo-muţi, faţă de 24 de copii orbi sau cu probleme grave de vedere), iar pe de altă parte datorită perioadei mai reduse de instruire, deci costurilor mai mici: „Timpul îndelungat de pregătire a nevăzătorilor care rămân în instituţie până când deprind, pe deplin, o meserie, facilităţile aferente practicii – ateliere pentru confecţionarea periilor şi coşurilor – şi nu în ultimul rând personalul numeros (profesori de muzică sau de lucru manual, maiştri) fac ca toate cheltuielile de constituire şi întreţinere să fie semnificativ mai mari decât cele specifice unui institut pentru surdo-muţi”[49]. Aşadar, argumentele statistice şi financiare trebuiau să încline balanţa în favoarea surdo-muţilor, proiectul şcolii pentru copiii cu probleme de vedere putând fi amânat până la strângerea unor fonduri care să garanteze funcţionarea sa pe termen lung. Totuşi, pentru a veni şi în ajutorul acestora din urmă, Berkun sugera Asociaţiei pentru nevăzători şi surdomuţi din Bucovina să colaboreze cu Institutul pentru orbi din Viena şi, eventual, să asigure şcolarizarea câtorva elevi bucovineni.

Referitor la organizarea instituţiei cernăuţene pentru surdo-muţi, în opinia profesorului vienez ideală era şcoala-internat, destinată copiilor din întreaga provincie şi nu doar celor din Cernăuţi şi împrejurimile sale. Se impunea şi o departajare a şcolarilor în funcţie de gradul de handicap, „pentru a nu obliga profesorul să se ocupe mai mult de cei cu deficienţe grave, dezavantajându-i astfel pe ceilalţi”. Perioada de instruire dura cel puţin opt ani, iar numărul de elevi dintr-o clasă nu trebuia să fie mai mare de 15, în condiţiile în care „la cursurile de articulare”, exerciţiile se făceau „unu-la-unu”, restul lecţiilor fiind predate cât mai aproape de copii; astfel, ei puteau citi, „de pe buze”, mesajul profesorului, „fără să-şi forţeze ochii – cel mai important organ de simţ pentru surdo-muţi”[50]. Lipsit de ajutorul fraţilor, părinţilor sau al altor persoane, „surdo-mutul se bazează doar pe profesorul

[48] *Ibidem*, p. 3.
[49] M. Berkun, *op. cit.*, p. 1.
[50] *Ibidem*, p. 2.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

său [...], mai ales dacă urmează o școală-internat”. În acest sens, profesorilor li se cerea să probeze „o pregătire tehnică adecvată din punct de vedere teoretic și practic”, cu o vechime de minimum doi ani în învățământul special, așa cum era prevăzut în rezoluția Asociației Profesorilor Surzi și Muți din Austria, înaintată Ministerului Culturii și Educației. Din perspectiva lui Berkun, era o greșeală „să trimiți la Viena un profesor de școală elementară ca să se califice în decursul unui an școlar, iar apoi să-l pui la conducerea unei clase. Copiii care ajung în mâinile unui astfel de profesor nu pot decât să regrete că devin cobai. Pentru a instrui elevii surzi și muți, acest profesor ar trebui să lucreze câțiva ani sub îndrumarea unui coleg priceput, cu experiență”.

Vârsta de intrare în Institut era de 7 ani, admiterea făcându-se după efectuarea unui „examen medical amănunțit”, care oferea profesorului informații despre „natura organelor senzoriale” (pentru a alege cele mai bune metode de instruire, „economisind timp și renunțând la eforturi inutile”), iar directorului posibilitatea de a da părinților sfaturi legate de profesia potrivită copiii lor și care să le asigure traiul după ce vor părăsi instituția[51]. Orice întârziere în procesul de educație și instrucție atrăgea după sine noi probleme, crezându-se că tinerii cu vârsta de peste 17 ani erau mai greu de mobilizat și modelat. Tocmai de aceea, consiliile școlare, autoritățile locale și presa aveau datoria de a contribui la informarea populației în legătură cu un viitor pentru surdo-muții din Bucovina. Până și utilizarea limbii germane în cadrul pregătirii școlare avea o finalitate „practică”: „În primul rând, dispunem de manuale în limba germană aprobate pentru școlile de surzi și muți. Nici nu există alte asemenea manuale[52]. În al doilea rând, surdo-muților care învață o meserie și trăiesc la oraș – acolo unde își găsesc mai lesne de lucru decât la țară – le este mai ușor să-și câștige pâinea folosind germana și nu una din cele două limbi naționale, mai ales că pot munci și dincolo de granițele Bucovinei”.

De asemenea, celor care credeau că un Institut pentru copiii cu deficiențe de auz și vorbire nu se deosebea mult de o școală elementară, profesorul Berkun le atrăgea atenția asupra sălilor și facilităților absolut indispensabile funcționării adecvate: „două dormitoare cu spălătoarele aferente (pentru băieți și fete), băi, vestiare, două camere pentru infirmerie, o sală de mese și una de bal pentru băieți și fete, o bucătărie care se putea conecta la sala de mese printr-un lift, o spălătorie și altele două încăperi pentru desfășurarea orelor de lucru manual. Se adaugă un loc de joacă și o grădină. Se impunea ca sălile de clasă să fie destul de luminoase, iar camerele utilizate seara să beneficieze de un excelent sistem de iluminat. O bancă

[51] *Ibidem*, p. 3.

[52] Pledând pentru înființarea unei școli pentru orbi și surdo-muți în Bucovina, „dascălul preparandial Ion Boșneag din Cernăuți”, prezent la o conferință pe teme de educație organizată în 1906, afirma: „Cărți rumânesci de acest soiu probabil se vor găsi în România, fiindcă acolo există o școală pentru surdo-muți la Focșani”. Cf. Mihail I. Ionescu, „Cursul special pentru surdo-muți, bâlbâiți, idioți etc.”, în „«Învățătorul». Revista Asociației învățătorilor români din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, Cluj”, anul III, nr. 17–20, 15 decembrie 1922, p. 24.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

era prevăzută doar pentru doi copii". Izvorât dintr-o „dragoste pură faţă de cei pedepsiţi atât de tare de soartă, fără a avea vreo vină", apelul profesorului vienez ar fi trebuit să ajungă la „inimile nobile, pline de compasiune", încurajându-le să sprijine Asociaţia de îngrijire a orbilor şi surzilor din Bucovina în efortul său de a deschide, „cât mai curând posibil, aşezăminte menite să schimbe trista soartă a celor dezmoşteniţi de la natură"[53].

În martie 1908, în textul primului Raport de activitate al Asociaţiei, se preciza că „din cauza imposibilităţii de satisface imediat toate necesităţile", s-a avut în vedere „înfiinţarea şi administrarea unui institut de învăţământ pentru orbi", în care şi copiii surdo-muţi să fie instruiţi, fără însă a primi cazare; o şcoală specială pentru aceştia din urmă s-ar fi putut deschide ulterior, în funcţie de „mijloacele disponibile", asemenea altor centre de pregătire şi asistenţă a persoanelor cu dizabilităţi. În cifre, timp de un an, Asociaţia număra 12 iniţiatori, 180 de fondatori şi 2 012 membri cu drepturi depline; alte 1 618 persoane donaseră diferite sume de bani, aşa încât veniturile se ridicau la 91 410 coroane şi 25 de helleri[54]; la acestea se adăugau banii alocaţi de stat şi de Fondul Religionar şi câştigurile direcţionate de Loteria de caritate.

În numărul din 7 iunie 1908 al cotidianului „Czernowitzer Tagblatt", alături de schiţa „Spitalului de copii", dedicat jubileului de 60 de ani de la urcarea pe tron a lui Franz Iosef I, inginerul superior Elias Finkelstein dezvăluia detaliile noului Institut pentru orbi din Cernăuţi.

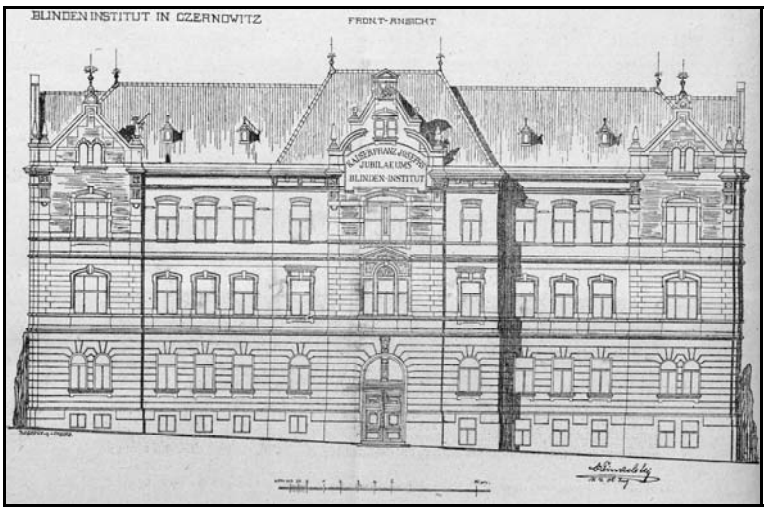

Fig. 1. Schiţa Institutului pentru Orbi.
Sursa: „Czernowitzer Tagblatt", 7. Juni 1908, p. 10.

[53] M. Berkun, *op. cit.*, p. 3.

[54] „Blinden- und Taubstummen-Fürsorgeverein im Herzogtum Bukowina (Jahresbericht für das erste Vereinsjahr l907/1908)", în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung", nr. 1256, 18. März 1908, p. 4.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

Amplasată pe un teren achiziţionat de primăria oraşului, cu o suprafaţă de 6 168 mp[55], clădirea avea „3 caturi”. Bucătăria, camerele pentru bucătar şi personalul care deservea bucătăria, cazanul care alimenta sistemul central de încălzire şi camera fochistului se aflau la subsol, alături de o baie şi un vestiar, de spălătoria şi camera în care erau călcate efectele Institutului, de cămara pentru cărbune şi de alte spaţii de depozitare. La parter, lângă locul portarului, erau dispuse biroul cu anticameră şi apartamentul (cu trei camere) aparţinând directorului, spaţiul pentru materialele didactice şi sala de mese. Două scări permiteau accesul spre subsol, iar altele două spre etajele superioare, elevii şi cadrele didactice folosindu-le pe toate numai în cazuri excepţionale. La primul etaj se amenajau auditoriul, biblioteca, cele patru săli de clasă şi atelier cu vedere spre curte şi altele două de infirmerie, iar la ultimul etaj dormitoarele pentru aproximativ 20 de băieţi şi 20 de fete, sala de bal şi „camerele de zi”, în care elevii îşi făceau lecţiile şi lucrările practice. Lucrările de construcţii fuseseră încredinţate unor antreprenori locali precum Proste, Salter, Bucher, Tennenbaum, Schuster, Wurmbrand şi Schonhaus, costurile totale ridicându-se la aproximativ 180 000 de coroane[56].

Dacă generosul proiect îi entuziasmase pe mulţi dintre bucovineni, dorneanul Wilhelm Rosenstranch îl privea cu o nedisimulată amărăciune: „Ca surdo-mut, simt încă povara grea a nefericitei mele sorţi faţă de care sunt profund răbdător şi care mă determină să acţionez ca publicist, cu toate că am dobândit doar cunoştinţele date de o şcoală elementară. Chestiunea surzilor şi muţilor a fost ridicată acum 14 ani, apoi cu 10 ani în urmă în Consiliul municipal al Cernăuţilor, atunci când magistratul i-a acordat profesorului Karl Dubensky un concediu de un an pentru a-şi însuşi tehnica predării la elevii surzi şi muţi. Repetatele cereri adresate consilierilor şcolari Isopescul şi Picker şi profesorului universitar Zieglauer în vederea înfiinţării unui departament pentru surzi şi muţi în cadrul unei şcoli elementare au fost întotdeauna primite cu «amin». Totuşi, până acum nu am auzit nimic despre soarta acestor propuneri. Ce înseamnă, deci, «amin» dacă decizii atât de importante care afectează educaţia poporului sunt luate de Consiliul local, dar nu sunt puse în aplicare?”

Soluţia organizării unor clase pentru deficienţii de auz şi vorbire în cadrul Institutului pentru orbi era salutară, dar nu şi satisfăcătoare. Cum magistratul oraşului Cernăuţi a fost degrevat de sarcina construirii spitalului pentru copii, graţie donaţiei doctorului Hermann Fischer, banii destinaţi aşezământului de sănătate puteau fi folosiţi în alte scopuri sociale, deci şi pentru o şcoală specială: „Mulţimea surzilor şi

[55] „Lokal- und Provinznachrichten. Das Regierungsjubiläum des Kaisers. Die Schlutzsteinlegung des Blindeninstitutes”, în „Czernowitzer Tagblatt”, VI, nr. 1746, 5 Dezember 1908, p. 3. O altă sursă indica suprafaţa de 6710 mp. Cf. Антонина Анистратенко, Антон Мендель, „Из истории благотворительных институций г. Черновцы (на материале истории заведений по современной адресу ул. Аксенина 6)” [From the History of the Charitable Institutions of Chernivtsi (based on the History of Institutions at the Current Address Aksenina str. 6)], în „Current issues of social studies and history of medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal”, 2018, nr. 2, p. 74.

[56] „Das Jubiläumsblindenistitut in Czernowitz”, în „Czernowitzer Tagblatt”, anul VI, nr. 1598, 7. Juni 1908, pp. 10–11.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

muţilor ni se înfăţişează mult mai tristă şi mai precară decât cea a orbilor. Aceasta este neîndoielnic superioară prin capacităţile sale intelectuale. Tonalitatea sunetelor care înalţă inima şi mintea nu poate fi auzită de urechile surzilor şi muţilor, dar muzica şi cântatul sunt o mângâiere pentru orbi în întreaga lor viaţă. Dacă orbii ascultă cuvintele profesorilor, preoţilor şi se bucură de plăcerile muzicale, ce le rămâne surzilor şi muţilor? [...] În unele oraşe din Ungaria există şcoli-internat pentru surzi, care sunt întreţinute din fondurile locale. Cernăuţii nu pot rămâne în urmă. În consecinţă, ar trebui să se renunţe la înfiinţarea unor clase pentru elevii externi surdo-muţi, centrele de zi fiindu-le, în mod decisiv, dăunătoare în lipsa unei griji adecvate faţă de dezvoltarea lor educaţională şi morală, mai ales atunci când părinţii analfabeţi nu pot exercita o influenţă benefică asupra copiilor lor”[57]. Cu alte cuvinte, pentru Rosenstranch o şcoală-internat era garanţia educaţiei şi pregătirii profesionale a tinerilor surdo-muţi, din rândul acestora ridicându-se viitorii cetăţeni „loiali, utili Cernăuţilor, pictori, sculptori, artişti de tot felul, faima şi mândria oraşului!”[58].

Deşi părtinitoare, afirmaţiile lui Rosenstranch puteau fi susţinute de statisticile anului 1908, în care numărul persoanelor surdo-mute era mai mare faţă de cel al nevăzătorilor[59].

Districtul	**Nr. surdomuţi**				**Nr. nevăzători**			
	M	**F**	**Absolut**	**La 100 000 locuitori**	**M**	**F**	**Absolut**	**La 100 000 locuitori**
			Total				**Total**	
Oraşul Cernăuţi	17	11	28	41	15	7	22	32
Districtul Cernăuţi	42	32	74	68	25	27	52	48
Gura-Humorului	34	45	79	125	24	13	37	59
Câmpulung	52	33	85	136	25	17	42	67
Coţmani	7	4	11	23	9	5	14	30
Răăuţi	66	41	107	117	35	20	55	60
Siret	22	30	52	77	16	11	27	40
Storojineţ	31	26	57	89	22	15	37	58
Suceava	50	38	88	129	12	18	30	44
Văşcăuţi	18	9	27	54	15	14	29	58
Vijniţa	33	36	69	126	26	18	44	82
Zastavna	22	8	30	54	8	5	13	23
Total Bucovina	394	313	**707**	88	232	170	**402**	50

În funcţie de vârsta persoanelor cu dizabilităţi, în Raportul medical întocmit de referentul sanitar al Bucovinei, doctorul Kluczenko oferea, pentru anul 1908, următoarele cifre[60]:

[57] Wilhelm Rosenstranch, „Die Bitte der Taubstummen. Ein Appell an den Czernowitzer Gemeinderat”, în „Bukowinaer Post”, anul XVI, nr. 2311, 26 November 1908, p. 2.

[58] *Ibidem*, p. 3.

[59] Basil Kluczenko, *Sanitätsbericht der Bukowina für die Jahre 1907, 1908 und 1909*, Czernowitz, K. K. Landesregierung, 1911, pp. 148–149.

[60] *Ibidem*, pp. 149–150.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

Grupa de vârstă	Numărul surdo-muţilor		Numărul nevăzătorilor	
	Absolut	Din totalul surdomuţilor	Absolut	Din totalul nevăzătorilor
Sub 5 ani	7	1,0	14	3,6
5–10 ani	45	6,4	11	2,8
10–15 ani	76	10,7	12	3,0
15–20 ani	82	11,6	15	3,7
Peste 20 ani	497	70,3	350	86,9
Total	**707**	100,0	**402**	100,0

La 2 decembrie 1908, în ziua celebrării celor 60 de ani de domnie a împăratului Franz Iosef I, ca semn al preţuirii şi loialităţii Bucovinei – despre care monarhul afirmase că „nu e cu nimic mai prejos decât oricare altă provincie a coroanei”[61] – se deschidea la Cernăuţi prima instituţie de educare şi formare a copiilor şi tinerilor cu deficienţe de vedere, auz şi vorbire. La festivitatea de inaugurare organizată cu fast de autorităţile oraşului, au fost invitaţi să participe, alături de oficialităţi, personalităţi politice şi religioase, reprezentanţi ai administraţiei, localnici şi vizitatori care „puteau vedea cu proprii ochi” cum, „într-un timp atât de scurt, se ridicase pentru persoanele nefericite un refugiu în care să le fie alinate suferinţele şi redat viitorul”. După discursurile primarului Fürth şi guvernatorului Bleyleben şi după ceremonialul semnării certificatului de fondare, al înmânării cheii, urmate de loviturile de ciocan (însoţite de exclamaţii precum: „Recunoştinţă împăratului, binecuvântare copilului” – Finkelstein; „Viribus unitis” – Bleyleben; „Şi pentru binecuvântarea copiilor” – soţia guvernatorului Bleyleben; „În amintirea veşnică a Majestăţii Sale” – Fürth, Weißelberger, Smal-Stocki) a fost dezvelită placa aniversară, iar după alte luări de cuvânt a fost făcut „turul de onoare” al clădirii[62].

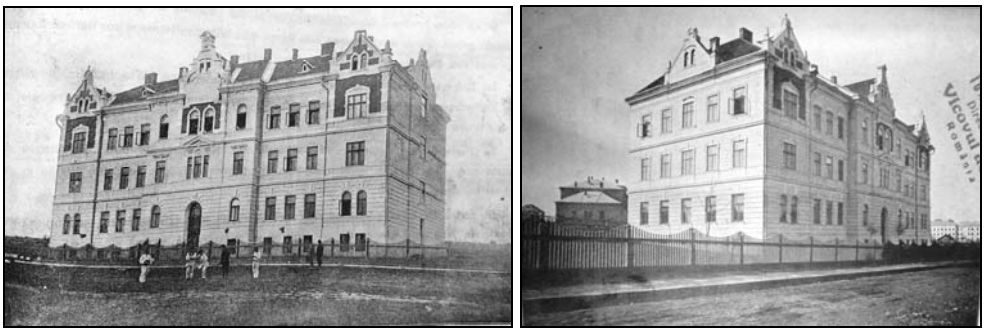

Fig. 2–3. Institutul pentru Orbi din Cernăuţi.
Sursa: *Sanitätsbericht der Bukowina für die Jahre 1907, 1908 und 1909*, Czernowitz, 1911, p. 245; „Şcoala”, nr. 2, 1912, p. 146.

[61] „Lokal- und Provinznachrichten. Der 2 Dezember in der Bukowina”, în „Czernowitzer Tagblatt”, anul VI, nr. 1744, 3. Dezember 1908, p. 3.
[62] *Ibidem*.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

Despre Institutul din Cernăuţi, profesorul Dimitrie Rusceac preciza, în revista cernăuţeană „Şcoala”, că „urmăreşte scopul unei şcoale primare bine organizate fireşte că întru cât se poate el ajunge cu privire la infirmitatea elevilor. În sensul mai larg al cuvântului, ţinta institutului e mult mai sublimă, căci prin cultură şi învăţătură caută el să-i răpiască din neactivitatea lor atât corporală, cât şi spirituală, să le îmbunătăţească starea deplorabilă şi să-i facă după putinţă utili pentru comunitate. Deci dară problema culturii orbilor e creşterea copilului orb pentru o chemare corespunzătoare puterilor sale, iar ţinta e exercitarea chemării numite, vra să zică: independenţa economică a orbilor. De aici iese limpede năzuinţa institutului, de-a creşte pe orbi asemenea celor (cu ochi) înzestraţi cu toate simţurile, ca apoi orbul independent de cel cu vedere, să-şi câştige mijloacele de existenţă singur, luând astfel comunităţii din cârcă datoria de-a îngriji pentru el”[63]. Educaţia viza trei componente: „intelectuală, musicală şi profesională”[64], iar durata pregătirii teoretice şi practice era de 8+3 ani (în primii opt parcurgându-se „programa şcolii primare”, pentru ca în ceilalţi trei să se însuşească abilităţile profesionale)[65].

La aproape o jumătate de an de la inaugurare, în 16 iunie 1909, s-a desfăşurat „prima examinare publică” a elevilor şcolii speciale din Cernăuţi, la ea luând parte guvernatorul Bleyleben şi vice-guvernatorul Smal-Stocki, primarul Fürth, preoţi, pastori şi rabini, inspectori şcolari şi profesori, ofiţeri şi avocaţi. Deschiderea ceremoniei i-a dat ocazia directorului Johann Boszniag să întreprindă o incursiune în istoria aşezămintelor de educaţie pentru copiii cu probleme de vedere, vorbire şi auz din Monarhia austriacă, insistând asupra susţinerii cauzei Institutului din Bucovina prin gesturi filantropice, manifestări caritabile şi propagandă[66]. Testarea propriu-zisă, „emoţionantă şi interesantă, în egală măsură”, a constat în recitarea unor poezii în limbile germană, română şi ruteană, „până şi surzii şi muţii putând articula câteva cuvinte uşor de înţeles. Au fost sfâşietoare rostirile nefericiţilor despre suferinţele lor. În scurte şi frumoase discursuri, aceştia şi-au arătat speranţa de a fi ajutaţi în continuare”. Atât „cititul şi scrierea nevăzătorilor” – care se foloseau de pasaje din Biblie şi din alte cărţi în alfabet Braille – cât şi interpretarea la vioară a unui fragment din „Trubadurul” lui Verdi, în acompaniament la pian, au stârnit „admiraţie generală şi aplauze”[67].

Asupra realizărilor „atât de mari”[68] obţinute în Institut în numai câteva luni s-a insistat şi în timpul celei de-a doua Adunări generale a Asociaţiei de îngrijire a

[63] Dimitrie Rusceac, „Institutul de Orbi din Cernăuţi. Câţi orbi are Bucovina?”, în „Şcoala”, Cernăuţi, anul III, nr. 2, 1912, p. 146.

[64] *Ibidem*.

[65] Gheorghe Moldovan, *op. cit.*, p. 95.

[66] „Prüfung im Blinden- und Taubstummen-Institut”, în „Bukowinaer Post”, anul XVI, nr. 2396, 17 Juni 1909, p. 3.

[67] *Ibidem*, p. 4.

[68] *Ibidem*.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

orbilor şi surdo-muţilor din Bucovina, membrii acesteia salutând eforturile, entuziasmul şi succesul directorului Boszniag. Pentru a sprijini elevii surdo-muţi, în condiţiile în care dormitoarele erau destinate numai nevăzătorilor, membrii Asociaţiei au decis extinderea facilităţilor de cazare, plătind din fondurile proprii lucrările de construcţie şi mentenanţă a clădirii. La rândul său, magistratul oraşului se obliga să suporte costurile de salarizare a unui profesor special pentru copii cu deficienţe de auz şi vorbire (Josef Kamil), în grija căruia să intre nu mai mult de 12 şcolari. Calificarea profesorului presupunea, la rândul său, parcurgerea unor etape obligatorii; un astfel de cadru didactic trebuia să fie absolvent de „şcoală normală” şi să deţină şi diploma de învăţător pentru şcolile publice. După cel puţin doi ani de activitate în învăţământ şi promovarea examenului de capacitate, el se putea înscrie la Universitatea din Viena, unde timp de alţi doi ani se specializa în învăţământul medico-pedagogic şi abia după trecerea examenului final intra în posesia diplomei care îi conferea titlul de „profesor pentru institutele de surdomuţi”[69]. Printre cei care se ocupau de copiii din Institut se numărau Alexander Opolski, Elias Bendas şi Paul Kersten (religie la clasele de orbi şi surdo-muţi), Eufrosine Wilhelm (lucru de mână la clasa de fete nevăzătoare), Alma Kerek (2 ore de artizanat/săptămână la clasa de fete surdo-mute) şi Julius Zlamal (2 ore de modelaj/săptămână la clasele de băieţi surdo-muţi). Administratorul şcolii era „doamna Schimek, a cărei grijă şi spirit de sacrificiu” se reflectau în „ordinea din institut şi în evidenta prosperitate a elevilor”.

Fig. 4. Cursul de lucru de mână pentru elevele nevăzătoare.
Sursa: „Şcoala”, nr. 2, 1912, p. 145.

[69] Aspiranţii la postul de profesor în institutele medico-pedagogice din Imperiul Austro-Ungar primeau în timpul studiilor făcute la Viena sau Budapesta „salarul întreg de la postul lor din învăţământul primar, precum şi o bursă din partea statului”. Cf. Gheorghe Moldovan, *op. cit.*, p. 96.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

În ceea ce priveşte admiterea în Institutul de Orbi, un candidat trebuia să facă: 1. „dovada vârstei şcolare de minimum 7 şi maximum 13 ani” (certificatul de naştere sau de botez); 2. „dovada apartenenţei la patrie” (document care să indice cetăţenia sau locul de rezidenţă); 3. „dovada stării de sănătate” (atestat medical cu precizarea afecţiunii, a capacităţii intelectuale, psihice şi fizice şi a vaccinărilor) şi 4. „dovada situaţiei materiale a familiei” (în baza căreia cheltuielile de şcolarizare să fie acoperite total sau parţial). La acestea se adăugau, începând cu anul 1911, „raportul şcolar” (în cazul în care copilul fusese înscris la o altă şcoală) şi o declaraţie prin care părinţii, tutorii sau reprezentanţii comunităţii se obligau să aducă elevul la Institut, îngrijindu-se de nevoile lui, şi, eventual, să-l ia de la Institut, în situaţia în care se impunea acest lucru. Dacă un copil contracta o boală gravă sau se dovedea „incapabil de a urma cursurile şcolii”, el trebuia retras în termen de şase luni[70]. Cererile de admitere, însoţite de actele doveditoare, se adresau Asociaţiei de îngrijire a orbilor şi surdo-muţilor, până la data de 31 iulie[71].

Ajutorul acordat copiilor a îmbrăcat diverse forme, de la donaţiile necesare funcţionării acestuia şi până la plata „călătoriei la rude în timpul vacanţelor”, „păläriile de vară” oferite elevelor de proprietara unui salon de modă[72] sau la dulciurile, jucăriile şi decoraţiunile specifice sărbătorilor de Paşte şi Crăciun[73].

La sfârşitul anului şcolar 1908/1909, în Institutul din Cernăuţi, 11 profesori se ocupaseră de pregătirea a 8 elevi nevăzători şi 16 surdo-muţi, iar în 1909/1910, de 15 nevăzători şi 16 surdo-muţi, numai 21 dintre aceştia fiind „interni”[74]. În materialul semnat de profesorul Rusceac în revista „Şcoala”, în 1910/1911 figurau 30 de elevi, din care 4 erau germani, 3 evrei, 9 români, 12 ruteni şi 2 polonezi; după confesiune, 21 se declarau ortodocşi, 4 romano-catolici, 2 evanghelici şi 3 mozaici[75]. În comparaţie cu celelalte provincii ale coroanei, Bucovina avea printre cele mai puţine locuri alocate şcolarilor cu deficienţe de vedere, deşi trebuie precizat faptul că în statistica apărută în publicaţia vieneză „Zeitschrift für das Österreichische Blindenwesen” erau asimilaţi în categoria „nevăzători” toţi cei 30 de elevi care frecventau Institutul[76].

[70] „Aufnahme von blinden Kindern ins Blindeninstitut”, în „Czernowitzer Tagblatt”, anul IX, nr. 2519, 18. Juli 1911, p. 4.

[71] „Blinden- und Taubstummenfürsorge”, în „Bukowinaer Post”, anul XVI, nr. 2397, 20 Juni 1909, p. 7.

[72] „Dem Blinden und Taubstummenfürsorgevereine”, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, nr. 1641, 6. Juli 1909, p. 5.

[73] „Das Blindeninstitut”, în „Czernowitzer Tagblatt”, anul VII, nr. 1847, 11. April 1909, p. 11; „Weihnachtsbescherung im Blindeninstitute”, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, nr. 1789, 31. Dezember 1909, pp. 4–5.

[74] „Dem Blinden- und Taubstummen-Fürsorgeverein in der Bukowina”, în „Bukowinaer Post”, anul XVIII, nr. 2682, 30. April 1911, p. 6.

[75] Dimitrie Rusceac, *op. cit.*, p. 146.

[76] „Gegenwärtigen Stand des Blindenbildungswesens in Österreich”, în „Zeitschrift für das Österreichische Blindenwesen”, anul I, nr. 2, Februar 1914, p. 17.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

Provincia	Număr nevăzători	Nr. nevăzători din grupa de vârstă 4–19 ani (cf. Recensământului din 1910 şi convenției de atribuire către această grupă de vârstă a 1/6 din totalul nevăzătorilor)	Număr de nevăzători în instituții de învățământ
Austria Inferioară	2 524	420	276
Austria Superioară	564	94	46
Salzburg	178	30	–
Ştiria	1 097	183	59
Carintia	286	48	24
Tirol şi Vorarlberg	710	120	18
Craina	342	57	–
Triest	163	27	–
Gorizia şi Gradisca	149	25	–
Istria	313	52	–
Dalmația	714	120	–
Boemia	4 019	670	208
Moravia şi Silezia	2 081	347	133
Galiția	5 558	926	50
Bucovina	546	91	30
Total	**19 244**	**3 210**	**844**

Acelaşi număr era raportat şi în 1913 într-o „Prezentare generală a instituțiilor de învățământ pentru nevăzători din Austria (învățământul preşcolar, şcolar şi profesional)”[77].

Orașul	Denumirea	Anul înființării	Nr. elevi	Finanțat din fondul	Limba de predare
Grădinițe					
Viena	Azilul pentru copiii orbi	1885	24	Asociației „Prietenii copiilor şi tinerilor” din Viena.	Germana
Praga	Grădinița „Aşezământul pentru nevăzători al lui Klar”	1897	27	„Aşezământului pentru nevăzători al lui Klar”	Germana şi ceha
Instituții de educație școlară					
Viena	Institutul imperial pentru educația orbilor	1804	78	Fundației institutului	Germana
Viena	Institutul israelit pentru orbi	1872	50	Fundației institutului	Germana
Viena	Unitatea şcolară orăşenească pentru copiii nevăzători (externi)	1884	23	municipalității vieneze	Germana
Purkersdorf lângă Viena	Aşezământul pentru orbi al provinciei Austria Inferioară	1873	101	de stat al Austriei Inferioară	Germana
Linz	Institutul particular pentru orbi	1824	46	Fundației institutului	Germana

[77] *Ibidem*, p. 18.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

Graz	Aşezământul pentru orbi Odilien	1881	59	Fundaţiei Odilien şi Asociaţiei pentru îngrijirea orbilor din Ştiria	Germana
Klagenfurt	Aşezământul pentru orbi al Provinciei Carintia	1898	24	Fundaţiei şi statului Carintia	Germana
Innsbruck	Institutul pentru orbi din Tirol şi Vorarlberg	1907	18	Asociaţiei nevăzătorilor din Tirol Vorarlberg	Germana
Praga	Institutul privat de educaţie şi tratament pentru copiii săraci orbi şi cu probleme de vedere	1807	82	Fundaţiei institutului şi contribuţiilor provinciei Boemia	Germana şi ceha
Praga	„Şcoala pentru orbi a lui Deyl”	1910	46	Fundaţiei şi Asociaţiei pentru creşterea copiilor orbi din Regatul Boemiei	Ceha
Praga	„Aşezământul pentru orbi al lui Klar”	1832	37	Fundaţiei aşezământului	Germana şi ceha
Praga	Şcoala germană pentru orbi (filiala Klar)	1913	16	Asociaţiei de îngrijire a nevăzătorilor germani din Boemia	Germana
Brunn	Institutul de educaţie a nevăzătorilor din Moravia şi Silezia	1847	133	Fundaţiei institutului şi contribuţiilor alocate de Moravia şi Silezia	Germana şi ceha
Lemberg	Aşezământul galiţian pentru orbi	1851	50	Fundaţiei şi subvenţiilor acordate de autorităţile galiţiene	Poloneza
Cernăuţi	Institutul de orbi „Jubileul Împăratului Franz-Josef”	1908	30	Fundaţiei şi Asociaţiei pentru îngrijirea orbilor şi surdo-muţilor din Ducatul Bucovinei	Germana Poloneza Română Ruteana

În ajunul primei conflagraţii mondiale, în Institutul de Orbi din Cernăuţi funcţionau 4 clase pentru 30 de elevi cu probleme de vedere şi alte 2 clase pentru cei 20 de copii şi tineri cu deficienţe de auz şi vorbire[78]. Numai că, începând cu vara anului 1914, „frumoasele activităţi” şi rezultatele elevilor care atrăgeau din ce în ce mai mulţi participanţi atât la festivităţile şcolare, cât şi la „examinările publice”[79] au fost întrerupte de ceea ce profesorul Dimitrie Rusceac numea „lupta cu o întreagă lume de duşmani”[80].

Cum lecţiile nu se mai puteau face din cauza stării de război, clădirea urmând să servească, „temporar, scopurilor militare”, la 8 august 1914, „consiliul de administraţie a convenit, de comun acord cu autoritatea şcolară competentă, închiderea instituţiei până la o nouă notificare”; în consecinţă, „de voie, de nevoie,

[78] Антонина Анистратенко, Антон Мендель, *op. cit.*, p. 75.

[79] „Oeffentliche Prüfung im Blindeninstitut”, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, nr. 2540, 13. Juli 1912, p. 4.

[80] Demeter Rusceac, „Die Blindenanstalt zu Czernowitz”, în „Der Blindenfreund Zeitschrift für Verbesserung des Loses der Blinden”, anul XXXVI, nr. 1, 15. Januar 1916, p. 82.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

angajaţii intrau în concediu”, iar elevii trimişi „la rudele lor”. În timpul primelor cinci săptămâni de ocupaţie rusă, datorită vigilenţei membrilor Asociaţiei, „toleraţi” de trupele ţariste şi „vecinilor” din zonă, clădirea a fost ferită de devastare şi distrugere. În noiembrie 1914, în şcoală puteau fi găsiţi doar îngrijitorul şi soţia acestuia (angajată la bucătărie), directorul Rusceac plecând la Viena, acolo unde inspectorul şcolar de stat Rieger şi omologul său Druzhba, de la Institutul imperial pentru surdo-muţi, i-au oferit „un refugiu fratern”[81]. Conducerea instituţiei i-a fost încredinţată „preşedintelui în exerciţiu al Asociaţiei de îngrijire a nevăzătorilor şi surdo-muţilor din Ducatul Bucovinei”, dr. Eudoxius Procopovici, care s-a ocupat şi de administrarea Spitalului de stat din Cernăuţi în timpul celei de-a doua invazii ruse. Într-un „Comunicat” publicat de revista germană „Der Blindenfreund Zeitschrift fűr Verbesserung des Loses der Blinden” se menţiona că şcoala „scăpase şi de această dată de jefuire”, deoarece în sălile şi camerele de la parter şi etaj rămăseseră numai băncile elevilor, restul obiectelor fiind încuiate în subsolul imobilului[82].

La începutul anului 1915, odată cu înfrângerea şi retragerea trupelor ruse, oficialităţile locale şi provinciale au luat în discuţie „situaţia administrativă şi financiară a Institutului”, deopotrivă cu „posibilitatea redeschiderii lui”[83]. Dar pentru că priorităţile în vreme de război erau într-o permanentă schimbare, în luna mai, timp de câteva săptămâni, în clădire a fost amplasată o staţie de telegraf, apoi s-au amenajat locuri de cazare pentru trupele imperiale, pentru ca din iunie să se deschidă un spital de campanie în care s-au utilizat „paturile, saltelele, cearceafurile etc.” din inventarul Institutului; ultima dintre destinaţiile date acestuia a fost, în opinia lui Rusceac, şi cea mai „umană”, căci „medici pricepuţi şi o mulţime de surori de la Crucea Roşie, precum şi un număr corespunzător de asistente militare au pus suflet în alinarea durerii şi vindecarea rănilor cauzate de război. Datorită facilităţilor noastre, precum şi a băilor şi toaletelor corespunzătoare, totul s-a desfăşurat aşa cum trebuia”[84]. Spitalul a fost relocat în toamna lui 1915, lăsând clădirea liberă, dar la dispoziţia „patriei şi a luptătorilor loiali”, întrucât reluarea cursurilor nu se putea face decât atunci când „autoritatea şcolară supremă considera că este adecvat”; şi chiar dacă directorul Institutului revenise la post, restul colectivului didactic se împrăştiase, unii încetând din viaţă (Michael Chisanovici), alţii părăsind ţara (Stefanie Chisanovici, George Halarevici) sau acceptând o slujbă nouă (Pauline Hauser)[85]. Exista, totuşi, speranţa că şcoala va fi redeschisă, iar guvernatorul Bucovinei, contele Meran, îşi înnoia constant „atitudinea binevoitoare” şi „sprijinul”[86], una dintre propuneri fiind legată de instruirea, în cadrul ei, a soldaţilor polonezi, ruteni şu români care îşi pierduseră

[81] *Ibidem*.
[82] *Ibidem*, p. 83.
[83] Idem, „Blindeninstitut in Czernowitz. Schicksale während des Krieges”, în „Zeitschrift für das östereichische Blindenwesen”, anul III, nr. 5, p. 536.
[84] Idem, „Die Blindenanstalt zu Czernowitz”, în „Der Blindenfreund Zeitschrift für Verbesserung des Loses der Blinden”, anul XXXVI, nr. 1, 15. Januar 1916, p. 84.
[85] *Ibidem*, pp. 84–85.
[86] *Ibidem*, p. 85.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)

vederea în timpul operaţiunilor militare. O structură similară funcţiona deja în cadrul Institutului imperial din Viena, iar profesorul George Halarevici dobândise experienţă în acest sens[87].

Starea de lucruri a rămas neschimbată în următorii doi ani, în spirit solidar Direcţiunea Institutului pentru Educaţia Nevăzătorilor de la Viena oferind Consiliului Şcolar şi Asociaţiei nevăzătorilor şi surdo-muţilor din Ducatul Bucovinei şase locuri (sau „posibil, chiar mai multe") pentru elevii care doresc să studieze acolo „până la deschiderea Institutului de nevăzători şi surzi din Cernăuţi". Documentele care probau identitatea, vârsta şi condiţia medicală trebuiau să fie adresate magistratului oraşului Cernăuţi până în data de 15 martie 1918[88]. La sfârşitul războiului, pagubele suferite de aşezământul destinat educării şi instruirii copiilor cu deficienţe de vedere, auz şi vorbire din Bucovina se ridicau la 260 000 de coroane[89].

După unirea cu România, Institutul a primit numele Reginei Maria, în anul şcolar 1919–1920 fiind înscrişi 24 de elevi (12 nevăzători şi 12 surdo-muţi), cu vârste cuprinse între 7 şi 12 ani. Beneficiau de gratuitate cei care făceau dovada rezidenţei în Bucovina şi a unei situaţii materiale precare, restul plătind integral (1 000 de lei) sau parţial (500 de lei) taxele de şcolarizare, cazare şi masă[90]. Într-o perioadă relativ scurtă (până în 1922), efectivul şcolar a crescut la 70[91], directorul Rusceac – considerat, ulterior, „cel mai mare specialist în surdologie pe care l-a avut România interbelică"[92] – implicându-se în crearea unui sistem de învăţământ medico-pedagogic performant[93]. „Duse pe mai multe căi", prin articolele publicate în revista „Glasul Bucovinei" din Cernăuţi şi prin memorii depuse la Ministerul Instrucţiunii, campaniile sale urmăreau adoptarea unei legi de organizare a şcolilor speciale şi stabilirea unor norme privitoare la obligativitatea învăţământului pentru deficienţi, tipologia, administrarea şi controlul institutelor, pregătirea şi retribuirea corpului profesoral, rezolvarea problemelor financiare la nivel de comune, judeţe şi ţară[94]. La rândul său, profesorul cernăuţean George Halarevici a preluat conducerea Institutului de orbi din Cluj, ţinând „cursurile medico-pedagogice de pe lângă Universitatea din această localitate"[95]. Rămaşi la Cernăuţi sau plecaţi la Cluj, profesorii fostului „Institut Jubiliar Franz Iosef I" au continuat, până spre mijlocul secolului trecut, să facă dovada realei dedicării şi a profesionalismului veritabil. De fapt, atunci când sunt puse „în slujba aproapelui" – cu sau fără dizabilităţi – aceste valori îşi dezvăluie durabilitatea şi rodnicia.

[87] „Zeitschrift für das östereichische Blindenwesen", anul III, nr. 5, p. 396.

[88] „Die Direktion des Blindenerziehungs-Institutes", în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung", nr. 171, 10. März 1918, p. 4.

[89] Антонина Анистратенко, Антон Мендел, *op. cit.*, p. 75.

[90] „Blinden- und Taubstummeninsttut", în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung Tagblatt", nr. 546, 17 Juni 1919, p. 3.

[91] Антонина Анистратенко, Антон Мендел, *op. cit.*, p. 75.

[92] Gheoghe Moldovan, *op. cit.*, p. 100.

[93] *Ibidem*, p. 98.

[94] *Ibidem*, p. 100.

[95] „Din lumea orbilor. Studiu tiflopedagogic", în „Învăţătorul", ediţie specială, anul V, 1924, p. 7.

BDD-A32653 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:44 UTC)